

N.12

R O K V

GRUDZIEŃ

1 9 3 8

KOMUNIKAT

S A R P.

ORGAN STOWARZYSZENIA

ARCHITEKTÓW R. P.

WARSZAWA, UL. WSPÓLNA 36 m. 3, TELEFON 8.52-12

T R E Ś Ć N U M E R U:

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

REFERENCI KOMUNIKATU

KOMISJA WOJSKOWA

BLANKIETY ANKIETOWE

Galicyskie Tow. Naftowe GALICJA S. A.
 Centrala Handlowa: LWÓW, UL. KOŚCIUSZKI 8
 Własne oddziały sprzedaży i przedstawicielstwa w całym kraju.

Okucia Nowoczesne Bracia LUBERT

SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWA, UL. ZŁOTA 34
 TELEF.: 690-10, 647-35, 528-66

STROP - URSUS
 Jednoży zalety wszystkich stropów drobnożebrowych, jest tani, trwały, lekki, ciepły, łatwy w wykonaniu i nieakustyczny
 Obliczenia statystyczne i prospekty na żądanie
 Inż. arch. L. KARIO
 Warszawa, Złota 28
 telefon 502-20
 716-08

PŁYTY BUDOWLANE „MASTEWAL”

NIEPALNE, CIEPŁOCHRONNE. TŁUMIĄCE DŹWIĘKI. NIEWRAŻLIWE NA WILGOĆ, IDEALNY MATERIAŁ NA ŚCIANY DZIAŁOWE, IZOLACJE ŚCIAN I STROPÓW, GARAŻE I HANGARY
 WYTWÓRNIA I SPRZEDAŻ **Inż. J. Bartoszewski i W. Balcer** WARSZAWA Kredytowa 16 Tel. 690-41

Inżynier JAN WEBER

BUDOWLANA SPÓŁKA AKCYJNA
 Warszawa, Świętokrzyska 20, tel. 2.17-32 i 2.51-38

Fabryka w Warszawie: ul. Kopińska 25, tel. 9.93-59

MORAWICA ■ BOLECHOWICE ■ ZAGÓRZE ■ OŁOWIANKA ■ ZYGMUNTÓWKA
 S Z E W C E ■ B A R W I N E K ■ Z E L E J O W A ■ D Ę B N I K

MARMURY KIELECKIE

piaskowce, granity, bazalty, alabastry, marmury zagraniczne
 Fabryka w Kielcach: ul. 3-go Maja 26, tel. 10-01

Trocal

Nie topi się przy + 40° C.

Nie pęka p r z y - 20° C.

KRAJOWY WYSOKOWARTOŚCIOWY

MATERIAŁ WODOODPORNY

I. SINGER

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE
 „FELZYTYN i TROCAL”

WARSZAWA

KREDYTOWA 18. TEL. 5.18-48

KATOWICE

MARIACKA 25. TEL. 3.15.99

GDYŃIA

ŚWIĘTOJAŃSKA 71 TEL. 34-34

„FELZYTYN”

szlachetna wyprawa
 „SKALENIT”
 kamień szlachetny do elewacji i wewnątrz we wszelkich barwach i barwach o najrozmaitszej strukturze

PIĘKNE EFEKTY — NIEZWYKŁA trwałość

Wytwórnia wyrobów betonowych i ksyolilitowych

EDMUND SZMIDT

Warszawa, ul. Grójecka 56, Tel. 9-28-39

Stopnie, parapety okienne, posadzki i roboty w sztucznym marmurze i granicie oraz posadzki skałodrzewne
 Płytki cementowe „LASTRICO” hydraulicznie prasowane
 Płytki „CEMAR” do licowania budynków

Rok założenia 1922

Wytwórnia wyrobów ze sztucznego kamienia

Jan JASICZEK

Warszawa, Al. Jerozolimska 18, tel. 207-91

Fabryka Czerniakowska 171.173 tel. 907-80

Stopnie, płyty okienne, okładziny ścienne, posadzki ksyolilitowe.

M. Łempicki S. A.

TELEFONY:

WARSZAWA, SOSNOWIEC KATOWICE WILNO
 9.89-90, 8.20-11 1-09 3.31-42 20-38

Pale żelbetowe: pneumat, betonowane, lano i zaciskane
 Wszelkie roboty fundamentowe nad i podziemne
 BUDOWNICTWO PODZIEMNE

Instalacje odwadniające, cementowanie, badania terenów

POMORSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

Sp. Akc.

Grudziądz, Pierackiego 59, tel. 16-46, 20-46

BIURO SPRZEDAŻY: Warszawa, Wilcza 8 m. 7, tel. 958-07

PRACA DLA ARCHITEKTÓW

Potrzebni: inżynierowie budowlani (architekci) do prowadzenia (nadzorowania) robót na okres 1½ do 2 lat na prowincji.

Warunki:

- 1) narodowość polska,
- 2) wyznanie rzymsko - katolickie,
- 3) wiek — do 40 lat.
- 4) dobry stan zdrowia,
- 5) oficer rezerwy,
- 6) prawo kierowania robotami budowlanymi.

Wynagrodzenie: miesięcznie 600—700 zł lub procentowo od kosztorysu wykonawczego. Ilość miejsc wolnych — 8. Praca do objęcia od marca 1939 r.

Kandydaci proszeni są o zgłaszanie się z dokumentami w godz. 10—12 do Szefostwa Budownictwa KOP. Warszawa, ul. Chałubińskiego 3 b do dnia 15 stycznia 1939 r.

Szef Budownictwa
w. z. **Wolski**
inż. arch.

W Okręgowym Urzędzie Budownictwa Nr VIII w Toruniu, Plac Św. Jana 3 są wolne stanowiska dla inżynierów architektów - praktykantów z uposażeniem miesięcznym w czasie praktyki w wysokości zł 300.—.

Stanowisko powyższe daje możność wszechstronnej praktyki zawodowej, z którego po pewnym czasie przechodzi się na stanowisko referendarza względnie kierownika nadzoru robót budowlanych — zależnie od wykazywanych kwalifikacyj.

Termin objęcia posady od 2-go wzgl. 16-go I. 1939 r.

Reflektujący na objęcie powyższego stanowiska winni nadesłać do Okr. Urz. Bud. Nr VIII. podania, z dołączeniem następujących dokumentów w oryginałach wzgl. urzędowo uwierzytelnionych odpisach, a mianowicie: życiorys własnoręcznie napisany, metrykę urodzenia, dowód obywatelstwa polskiego, dyplom lub zaświadczenie, wyciąg z książeczki wojskowej, świadectwo moralności, kartę ostatniego zameldowania, świadectwa wzgl. zaświadczenia z dotychczasowej praktyki oraz dwie fotografie własnoręcznie podpisane.

Szef Budownictwa O. K. Nr VIII
(—) Inżynier **L. Jarosławski**
major

KOMUNIKAT SARP

ORGAN STOWARZYSZENIA ARCHITEKTÓW R.P.
WYCHODZI W PIERWSZEJ POŁOWIE KAŻDEGO MIESIĄCA
WARSZAWA, ul. WSPÓLNA 36 m. 3 • TELEFON 852-12

R O K V
G R U D Z I E Ń
1 9 3 8

N. 12

I. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

ZARZĄD GŁÓWNY S.A.R.P.

KOMISJA WOJSKOWA S. A. R. P.

Odczyt Pana Pplk. Alexandrowicza

Dnia 1 grudnia 1938 r. odbył się w lokalu S. A. R. P'u w Warszawie odczyt pplk. Aleksandra Alexandrowicza na temat „Zagadnień Obrony Przeciwlotniczej we Francji, Szwajcarii i Włoszech“. Odczyt zorganizowany przez Komisję Wojskową S. A. R. P., zgromadził licznych członków stowarzyszenia, oraz delegatów G. I. S. Z. i Departamentu Budownictwa M. S. Wojsk.

KOMISJA MŁODZIEŻOWA S. A. R. P.

Dnia 19 grudnia 1938 r. odbyło się w lokalu S. A. R. P. zebranie Komisji Młodzieżowej S. A. R. P. poświęcone pracom Komisji Wspólnoty Zawodowej. Na zebraniu obecnych było kilkudziesięciu członków Związku Słuchaczy Architektury Pol. Warszawskiej, oraz przedstawiciele Zarządu Głównego i Zarządu Oddziału Warszawskiego S. A. R. P.

Referat wygłosił kol. Stanisław Jankowski, po czym wywiązała się ożywiona dyskusja. W dyskusji zabierali głos członkowie Z. S. A. i S. A. R. P'u uzgadniając swe poglądy na temat polskiej wspólnoty zawodowej.

Po zebraniu szereg młodych architektów złożyło deklaracje do Zarządu Oddziału Warszawskiego S. A. R. P. z prośbą o przyjęcie na członków nadzwyczajnych, co umożliwi im prowadzenie wspólnej pracy w ramach Komisji Wspólnoty Zawodowej.

ODDZIAŁ KATOWICKI

W myśl uchwały Zjazdu Delegatów S.A.R.P. referat od spraw Komunikatu S.A.R.P. na terenie Oddziału Katowickiego objął kol. Odo Józef Litawski zamieszkały — Katowice, ulica Wierzbowa 10, tel. 355-85.

NOWY ZARZĄD ODDZIAŁU

KATOWICKIEGO S.A.R.P.

Dnia 22 grudnia 1938 r. odbyło się Walne Zebranie członków S. A. R. P. Oddziału w Katowicach na którym został wybrany Zarząd Oddziału w następującym składzie:

Prezes — inż. arch. Leon Dietz d'Arma,
V-Prezes — inż. arch. Bogdan Laszczka,
Skr. gen. — inż. arch. Stanisław Nowicki,
Skarbnik — inż. arch. Jan Graefe,
Członkowie — inż. arch. Jan Gołąb i inż. arch. Kazimierz Sołtykowski.

ODDZIAŁ WILEŃSKI

W myśl Zjazdu Delegatów SARP referat od spraw Komunikatu SARP na terenie Oddziału Wileńskiego objął kol. Mieczysław Szyszko, zamieszkały — Wilno, ul. Piaskowa 9 m. 2.

ODDZIAŁ TORUŃSKI

W myśl uchwały Zjazdu Delegatów S.A.R.P. referat od spraw Komunikatu S. A. R. P. na terenie Oddziału Toruńskiego objął kol. Stanisław Drahus zamieszkały — Toruń, ul. Konopnickiej 20 m. 4.

OBOWIĄZKOWA PRENUMERATA „ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA“

Wszyscy członkowie Oddziału S. A. R. P. w Toruniu wypowiedzieli się za dezyderatem V-go Walnego Zebrania Delegatów S. A. R. P., dotyczącego wspólnej wysyłki „Architektury i Budownictwa“ i „Komunikatu S. A. R. P.“, oraz obowiązkowej prenumeraty A i B przez podwyższenie składek członkowskich.

**CZY W PŁACIŁEŚ
JUŻ NA FON**

Nawiązując do zapowiedzi w nr. 11 Komunikatu SARP redakcja ogłasza

WIELKĄ ANKIETĘ KOMUNIKATU NA TEMAT USTAWODAWSTWA I UPRAWNIENÍ BUDOWLANYCH

Ankieta, której celem jest wszechstronne naświetlenie dobrych i złych względnie przestarzałych, norm prawnych niezmiernie ważnego odcinka naszego ustawodawstwa, ma posłużyć jako materiał do przeprowadzenia przez Zarząd Główny S. A. R. P. odpowiednich starań o nowelizację ustawy. Ankieta dostępna jest dla wszystkich członków stowarzyszenia, oraz zaproszonych przez redakcję Komunikatu, osób zajmujących wybitne stanowiska w świecie budowlanym. Treścią ankiety są pisemne odpowiedzi na wymienione niżej pytania. Ankieta drukowana będzie w ciągu pierwszej połowy 1939 roku na łamach Komunikatu SARP w specjalnie wydzielonym dziale pod tytułem „Wielka Ankieta Komunikatu S.A.R.P.”

- 1) Które artykuły z obowiązującego Prawa Budowlanego są zdaniem Kolegi nieodpowiednie dla należytego rozwoju architektury i jakie zdaniem Kolegi zmiany należy przeprowadzić?
- 2) Czy obecny sposób uzyskiwania uprawnień budowlanych uważa Kolega za słuszny i jakie ewentualnie proponowałby Kolega zmiany?
- 3) Jak zapatrywałby się Kolega na wyodrębnienie uprawnień architektonicznych i budowlanych (projektowanie i wykonawstwo)?

Odpowiedzi w kopertach, z adnotacją „ANKIETA”, przysyłać należy do redakcji KOMUNIKATU SARP pod adresem Warszawa Wspólna 36 m 3 między 15-tym, a 1-szym każdego miesiąca.

W myśl uchwały Zarządu Głównego S.A.R.P. Redakcja Komunikatu SARP załącza do niniejszego numeru komunikatu kilka gotowych blankietów ankietowych, przeznaczonych dla Zarządów Oddziałów S.A.R.P. do wysyłki do osób, któreby poszczególne oddziały chciały zaprosić do wzięcia udziału w ankiecie komunikatu. Równocześnie Redakcja zwraca się do Zarządów Oddziałów S. A. R. P-u, aby o każdym zaproszeniu powiadamiały Administrację Komunikatu SARP i tym samym umożliwiły wysyłkę miesięcznika do osób zaproszonych.

Stan obecny budownictwa przeciwlotniczego we Francji, Szwajcarii i Włoszech

W dniu 1. grudnia b. r. w lokalu S. A. R. P. w Warszawie, członek oddziału wileńskiego S. A. R. P., ppłk inż. Alexandrowicz, wygłosił odczyt na temat wymieniony w tytule. Odczyt nosił charakter sprawozdawczy ze stage'u zagranicznego, zorganizowanego przez L. O. P. P., a odbył się z inicjatywy komisji budownictwa wojskowego, przy bardzo dużej frekwencji.

W dwu i pół godzinnej prelekcji, wysłuchanej z dużym zainteresowaniem, przeplatając swe wywody barwnym opisem odniesionych wrażzeń, przedstawił prelegent na tle prawodawstwa specjalnego i ogólnej organizacji oplg szereg przykładów budownictwa przeciwlotniczego i nowych prądów na tym tle, nurtujących koła techniczne tych trzech krajów. Referat był zilustrowany kilkunastoma tablicami pokazowymi, których część reproduujemy poniżej, wraz ze streszczeniem referatu.

Prelegent zwiedził w czasie swej podróży Francję, Szwajcarię i Włochy.

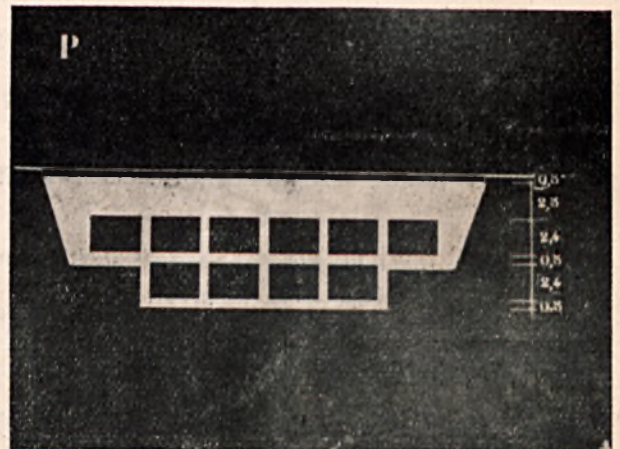
FRANCJA. Charakterystyczną cechą przepisów budowlanej opl we Francji jest ograniczenie ich do obiektów państwowych, komunalnych, użyteczności publicznej, — a z prywatnych, tylko do większych zakładów przemysłowych i przedsiębiorstw handlowych, i to wyłącznie do wypadków nowych budowli lub wielkiej przebudowy. Uderza tu pominięcie w przepisach przymusu urządzania schronów opl w mieszkalnych budynkach prywatnych, jak również obciążenie państwa kosztami urządzania schronów publicznych i publicznych punktów ratowniczo - sanitarnych. Ciekawym również szczególnie jest powierzenie w zasadzie prac projektodawczych i budowlanych schronów opl inżynierii wojskowej, z powoływaniem architektów tylko do ewent. współpracy (np. w razie, jeśli schron znajdować się ma w ściślejsz styczności z budynkiem zabytkowym).

Urządzenie schronów opl w budynkach nowych oraz adaptacja w budynkach istniejących

(mieszkalnych prywatnych) jest pozostawiona własnej inicjatywie i dobrej woli właścicieli nieruchomości, nakłanianych do tego jedynie propagandą społeczną, zresztą bardzo słabą. Rozządzenia ścienne prefektury w Paryżu nawołują jedynie do: wyboru pomieszczeń schronowych, przygotowania materiałów dla wzmocnienia ich stropów (podstemplowania) oraz posiadania zapasu piasku dla stworzenia na strychach warstwy zabezpieczającej od bomb zapalających. Sposoby urządzenia takich schronów doraźnie w chwili potrzeby, jak również schronów oplg odporniejszych, są ujęte w zał. 4-tym: „Des abris“ oraz: „Notice relative a la construction d'abris contre les bombardements aériens“, do bardzo taniej i szeroko rozpowszechnionej instrukcji: „Instruction pratique sur la défense passive“ Paris 1936.

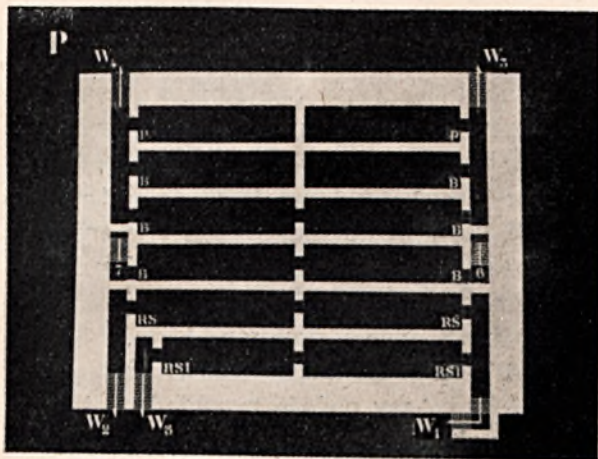
Prelegent szczegółowo przedstawił dwa przykłady schronów: dla jednego z ministerstw i dla komendy cywilnej oplg biernej miasta, pokazane mu w Paryżu. Przytoczone niżej rysunki jednej z tych budowli, wykonanej w całości z żelbetu, dają podstawę do twierdzenia, że tego typu schrony oplg wykonywują Francuzi bardzo solidnie i może nawet za bogato.

Bryła schronu ma w rzucie poziomym ok. 35×40 m. Zaopatrzenie wewnętrzne: kom-

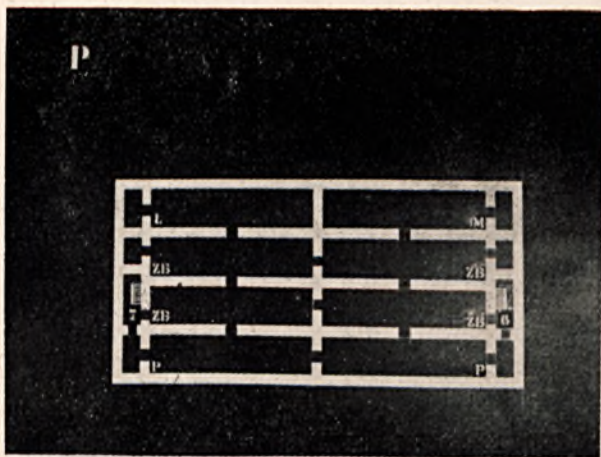

rys. 1

pletne urządzenia wentylacyjno - odkażające z możliwością regeneracji powietrza wewnętrznego i możliwością uzupełnienia go z bidonów ze sprężonym powietrzem; prąd — z sieci miejskiej i własnym agregatem (160 KM), akumulatornia i skład materiałów pędnych; woda — z sieci miejskiej i studnia artezyjska z pompą elektryczną. Drzwi przeciwpodmuchowe żelbetowe o grub. 20 cm plus także sama płyta nad każdym wejściem.

rys. 2

rys. 3

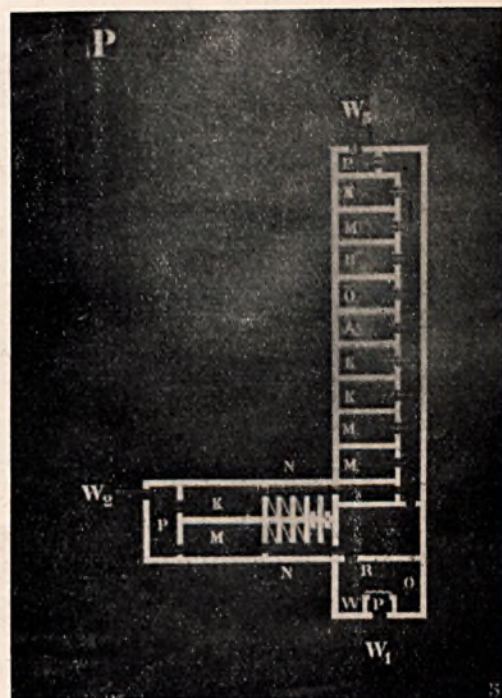
Schron jest ponadto podzielony funkcjonalnie 15 cm ściankami działowymi (nie pokazanymi na rysunku) i w swych obu kondygnacjach zawiera: gabinet ministra i jego najbliższego sztabu (m), sale dla urzędujących biur ministerstwa (b), salę urządzeń teletechnicznych (l), kompletny punkt rat.-san. (rs) z częścią dla zaiperytowanych (rsi), schron zbiorowy na 300 pracowników ministerstwa (zb), wreszcie pomieszczenia na urządzenia pomocnicze (p).

Drugi analogiczny schron pod podwórcem zarządu miasta, budynku zabytkowego, przeznaczony na komendę cyw. oplg biernej mia-

sta, ma 8 izb o powierzchni 40 m² każdy oraz pomieszczenia pomocnicze o og. pow. ok. 150 m². Grubość stropu 1,6 m, ścian zewn. 1—1,2 m, wewn. 0,5. Wysokość w świetle 3 m. Maksymalna rozpiętość stropu 3,6 m. Kubatura żelbetu 1640 m³. Koszt ok. 2 mil. franków.

W obu schronach sufity zaopatrzone w przeciwodpryskową blachę, ściany zaś w tynki na siatce żelaznej.

Na rys. 4-tym jest podany przykład jednego z 30-tu urządzonych w Paryżu punktów rat. san.

rys. 4

Jest to pomieszczenie zabezpieczające oplg, adaptowane w istniejącym budynku szkolnym, w wysokiej suterenie nie posiadającej okien. Punkt rat. san. dzieli się na dwie części: dla zaiperytowanych (część lewa) oraz dla zagazowanych i rannych. Posiada trzy przedsionki, izbę rozpoznawczą (r), normalną odkaźalnię (natryski) z podziałem na płcie, salę opatrunkową (o), magazyny: mat. aptecznych (a) i bielizny (b) oraz izby chorych po 20 łóżek każda.

Pojemność punktu rat. san.: 50 zaiperytowanych, plus drużyna ratownicza z 4 sanitariuszy i szefa. Zaopatrzenie i urządzenie wewnętrzne w pełnym komplecie i w gotowości do podjęcia czynności ratowniczych.

Akcja tworzenia punktów rat. san. w Paryżu została rozszerzona, może nawet na niekorzyść solidności ich zabezpieczenia budowlanego oplg, — lecz zato na korzyść ilości punktów i możliwości dalszego zagęszczania ich sieci. Przy tym

stopniowo udoskonalane są ich urządzenia wewnętrzne (np. zamiana już w 16-tu z nich napędu nożnego urządzeń wentylacyjnych przez elektryczny i t. p.).

Hale targowe w Paryżu posiadają schron oplg na 500 ludzi, przeznaczony dla pracowników hal, zajętych pracą nad zapewnieniem miastu żywienia.

Zaleca się przestudiowanie zeszytu grudniowego 1937 r. miesięcznika: „L'Architecture d'Aujourd'hui“, zawierającego dużo ciekawych danych o budownictwie przeciwlotniczym, m. i. streszczenia podstaw prawnych i przepisów technicznych oplg, b. treściwe wyciągi z ważniejszych dzieł obcych tej dziedziny, wreszcie ciekawe artykuły o urbanizmie: „L'Urbanisme et la défense passive“ przez Gastona Bardet, referenta generalnego pierwszego kongresu: „D'Urbanisme Souterrain“.

SZWAJCARIA

W wyniku postanowienia federalnego z dn. 18.III.1937 r. o pobudzeniu robót obrony biernej przeciwlotniczej i rozporządzenia wykonawczego rady federalnej z 24. VIII. 1937 r., ma Szwajcaria już od roku otwarte kredyty na cele budowlanej oplg w kwocie ogólnej 25 mil. franków, złożone w 20% z dotacyj państwowych, w 10% z subwencyj kantonów, w 70% zaś z dotacyj gmin. W dotacjach gmin są zawarte również kwoty prywatne. I tak np., gdy fabryka prywatna przystosowuje się do oplg, to państwo daje 10%, kanton i gmina razem 10%, prywatny właściciel (lub konsorcjum)

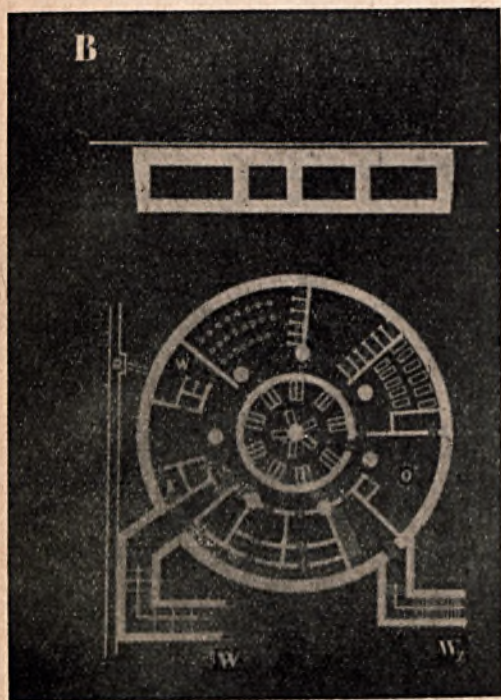
80%. Procentowy stosunek dotacyj i subwencyj ustala się w wypadkach szczególnych indywidualnie.

Rys. 5-ty podaje przykład publicznego punktu rat. san. z pomieszczeniem na drużyny: sanitarną i odkażającą.

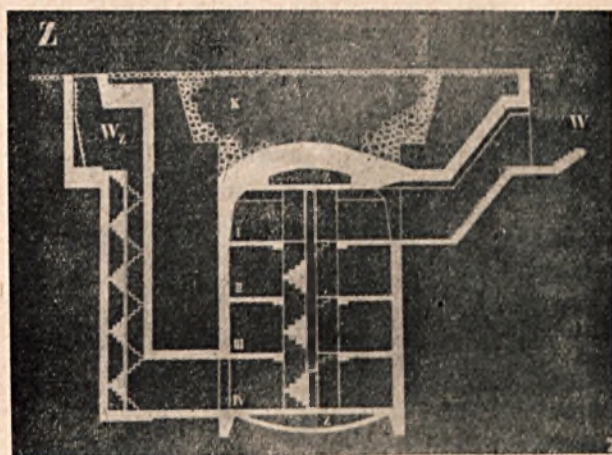
Bryła żelbetowa schronu cylindryczna, częściowo ścięta stożkowato ku dołowi, ma grubość w stropie 1,7 m, ścian 1,4 do 1 m. fundamentu 0,8. Średnica wewnętrzna 25 m, wysokość wewnętrzna 2,8 m.

Wewnętrzny podział i urządzenie przewiduje odkażalnię dla zaiperytowanych, osobną dla mężczyzn i kobiet, salę opatrunkową z apteką, dwie kompletnie zaopatrzone izby chorych na 34 łóżka, dwie zbiorowe izby schronowe, zaopatrzone w nieco nadmierną liczbę klozetów (po 6!), izbę komendanta schronu z wyzierem na przedsiónek głównego wejścia, izbę kwatermistrza, wreszcie urządzenia wentylacyjne. Czerpnie powietrza dwie, z poziomu. Filtrów 3. Napęd elektryczny i zastępczy nożny.

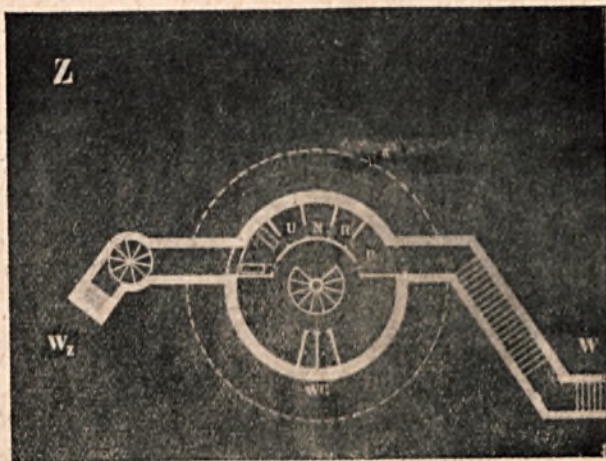
Rys. 6-ty i 7-my podają przykład wieżowego schronu publicznego, doświadczalnego i pokazowego, patentu inż. arch. G. Schindlera, zbu-

rys. 5

rys. 6

rys. 7

dowanego z inicjatywy związku Luftschutzverband in Zürich.

Wysokość bryły żelbetowej schronu 11,37 m, średnica 7,5 m, fundamenty sięgają 15 m od poziomu terenu i znajdują się 1 m ponad poziomem wód jeziora Zurychskiego. Grubość kopuły schronu 1,1 do 1,6 żelbetonu, zabezpieczona ponadto narzutem kamieni grub. 2,6 m, grub. ścian. zewn. 0,4 m.

Pojemność schronu 200 ludzi siedząco, lub 400 stojąco. Koszt ogólny schronu ok. 65.000 fr., czyli 300 fr. na osobę normalnie zabezpieczoną.

Tak w urządzeniu, jak i w budowie tego schronu wieżowego zastosowano oryginalne sposoby, jak np. wykonanie bryły głównej schronu sposobem kesonowym. Szczegóły można znaleźć w artykule Dr W. Jacky p. t.: „Muster - Luftschutz - Turm in Zürich“ w zeszycie 22-im „Schweizerische Technische Zeitung“ z 1938 r.

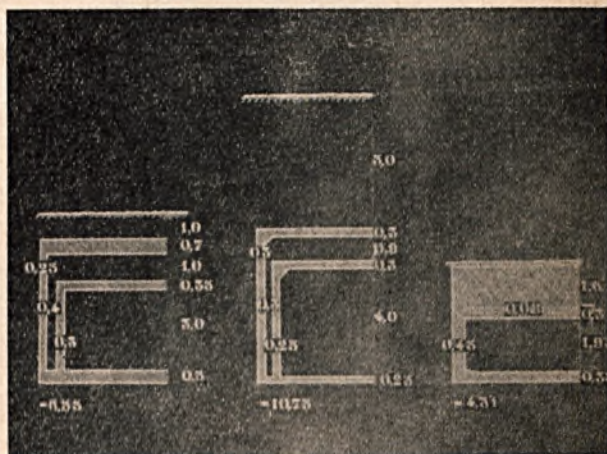
WŁOCHY

Podobnie do naszego rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 29. IV. 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 32, poz. 278) „o przygotowaniu w czasie pokoju obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej w dziedzinie regulacji i zabudowania osiedli oraz budownictwa publicznego i prywatnego“ i naszych przepisów o budowie schronów oplg, — włosi mają kilka dekretów regulujących te sprawy oraz przepisy dla inżynierów do budowy schronów oplg“ (Gazetta Ufficiale del Regno d'Italia 21. XII. 1936, Nr 294). Te ostatnie zostały obecnie przepracowane i rozwinięte do nowego uaktualnionego wydania.

Każdy obywatel włoski jest obowiązany do troski o bierną obronę przeciwlotniczą przy budowie nowego gmachu. Zasadniczą wytyczną jest, aby na każde 200 m³ kubatury budynku przewidzieć 1 m² powierzchni schronu oplg, przy czym izba schronowa ma wynosić minimum 20 m² powierzchni. Każdy projektant musi dołączać do projektu osobny dodatek, odnoszący się do urządzenia i szczegółów schronu oplg.

Przepisy prawne nakazują stosowanie do budowy schronów żelbetu i nie krępują urządzenia tych schronów w odosobnieniu, a nawet pod ulicą. W razie urządzenia schronu pod budynkiem wielopiętrowym, od 7 pięter wzwyż, strop schronu liczą tylko „na gruz“, w granicach maksymalnych 5000 kg na 1 m². Przy mniejszej ilości pięter, albo gdy schron budują poza budynkiem, strop jego obliczają na bomby.

Ciekawym jest stosowanie przez włosów stropu warstwowego z komorą powietrzną (vide: G. Stellingwerff „Protezione dei fabbricati dagli attachi aerei, con particolare riguardo alle applicazioni del cemento armato“, Milano 1938, edizione Urlico Hoepli). Tym samym systemem budują również i ściany schronów. W taki sposób korpus schronu stanowi wewnątrz piwnicy budynku jakby odosobnione pudło żelbetowe, tym bardziej, że posiada i fundamenty uniezależnione od fundamentów budynku. Typy warstwowych stropów i ścian na rys. 8.

rys. 8

Celowość stropu warstwowego Włosi motywują ekonomią żelaza (ważną z punktu widzenia gospodarczego, ze względu na brak surowców), jak również i zwiększoną odpornością na pociski. Oznaczając strop pełny jednowarstwowy A, komorę powietrzną P, formułują, że:

$$A \leq a + P + b$$

(gdzie a i b są to zmniejszone warstwy żelbetu w stropie kilku warstwowym).

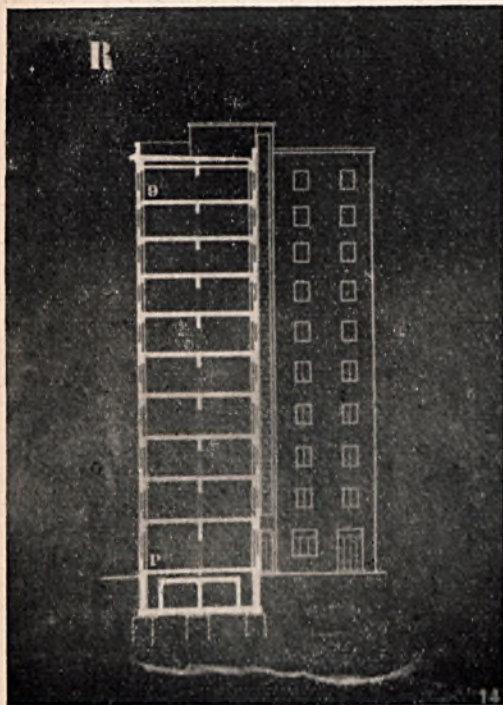
Podstawiając istotne wartości, twierdzenie to może wyglądać jak następuje:

$$1,75 \text{ m} \leq 0,90 \text{ m} + P + 0,25 \text{ m}$$

Istotnym jest twierdzenie, że warstwa górna stropu, przyjmująca na siebie działanie siły żywej i dynamiki wybuchu pocisku, ulega deformacjom (lej górny i odprysk dolny), a nawet może dać pęknięcia. Warstwa dolna, właściwy strop pomieszczenia schronowego, jest przy tym systemie nie tylko zabezpieczony przed pęknięciami (niebezpiecznymi ze względu na gaz), lecz ponadto oszczędza mieszkańcom schronu wtrząszeń i „wrażen“ dźwiękowych.

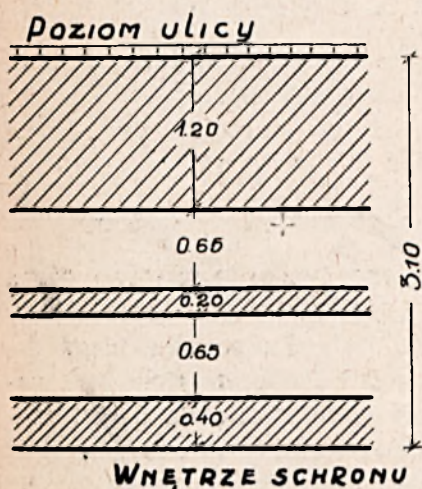
Komorce powietrznej dają Włosi ujście na zewnątrz, ścienną zaś P traktują częstokroć ja-

ko korytarz zewnętrzny schronu (przedzielony od jego wnętrza drzwiami gazoszczelnymi). Pojęcie daje rys. 9-ty.

rys. 9

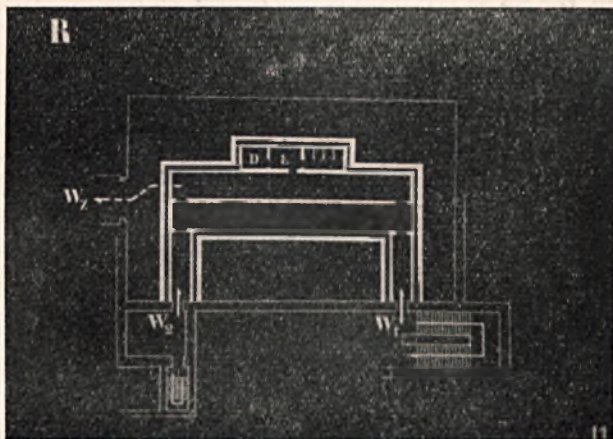
Warstwa powietrzna w stropie odosobnionym, przy możliwości nieskrępowania się zagłębieniem schronu, może być jeszcze dodatkowo przedzielana płytami żelbetu. Przykład takiego stropu, który widziałem w toku budowy, podaje rys. 10.

rys. 10

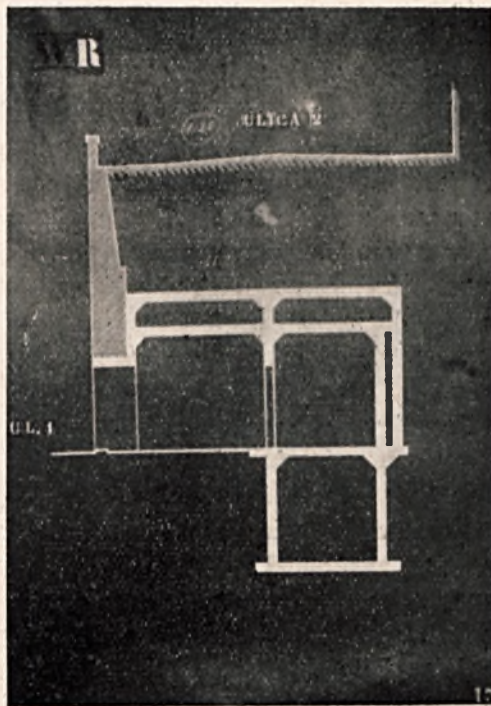
Włosi nie krępują się urządzeniem schronów żelbetowych odosobnionych nawet pod wewnętrznymi podwórcami gmachów zabytkowych, wykorzystują przy tym te okazje do wzmocnie-

nia tych gmachów. Oto charakterystyczny przykład takiego schronu na rys. 11, przeznaczonego na komendę cywilną opłg biernej wielkiego miasta i dla zabezpieczenia urzędników zarządu prowincji.

rys. 11

Ciekawym również przykładem jest wykorzystanie w Rzymie różnicy poziomów ulic równolegle biegnących i urządzenie w zbczu szeregu schronów publicznych, do wyzyskania w czasie pokojowym jako rząd sklepów. Czynnś dzierżawy opłaca kosztą ich budowy, a w umowach zastrzeżone jest natychmiastowe ich zwolnienie w razie nastania okresu zagrożenia przeciwltniczego. Przekrój tego typu schronu opłg daje rys. 12.

rys. 12

Inowacje techniczne, zastosowane świeżo przez Włochów do konstrukcji schronów oplg, niewątpliwie oparte na doświadczeniach prowadzonych wojen, powinnyby się stać obiektem szczegółowych studiów.

Na zakończenie swego treściwego odczytu,

prelegent zwrócił się do licznie na sali zebranych przedstawicieli S. A. R. P. z apelem, by zainteresowanie do spraw budownictwa oplg u nas wciągnęło w swą orbitę tak szerokie koła architektów, jak w innych państwach zachodniej Europy.

Aleksander Alexandrowicz
ppułk.

*Wszystkim Czytelnikom
Komunikatu S. A. R. P.
serdeczne życzenia
noworoczne składa
Redakcja*

WYDAWCA Z RAMIENIA SARP.
INŻ. ARCH. JAN L. SZPERLING
REDAKTOR: INŻ. ARCH.
J A N P O L I Ń S K I

KOMITET REDAKCYJNY: INŻ.
ARCH. INŻ. ARCH. T. DZIĘ-
GIELEWSKI, P. SIWIK, T. NO-
WAKOWSKI, S. MURCZYŃSKI,
A. PŁACHCIŃSKI, H. JASIENKA

Dnia 1 stycznia 1939 roku.

Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S.A.R.P.)

Do Pana .....

w miejscu

Zarząd Stowarzyszenia Architektów R. P. Oddział w .....
prosi uprzejmie Szanownego Pana o wzięcie udziału w ankiecie, która została ogłoszona przez nasz organ KOMUNIKAT S.A.R.P. Ankieta, której celem jest możliwie wszechstronne naświetlenie zagadnień ustawodawstwa i uprawnień budowlanych pomyślana jest w formie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Które artykuły z obowiązującego Prawa Budowlanego są zdaniem Pana nieodpowiednie dla należytego rozwoju architektury i jakie zdaniem Pana zmiany należałyby przeprowadzić?
- 2) Czy obecny sposób uzyskiwania uprawnień budowlanych uważa Pan za słuszny i jakie ewentualnie proponowałby Pan zmiany?
- 3) Jak zapatrywałby się Pan na wyodrębnienie uprawnień architektonicznych i budowlanych (projektowanie i wykonawstwo)?

Przez cały okres półroczny druku ankiety przesyłać będziemy Szanownemu Panu nasz miesięcznik, aby umożliwić Mu zapoznanie się ze wszystkimi odpowiedziami. Równocześnie zaznaczamy, że wszystkie odpowiedzi służyć mają, jako materiał do opracowania projektu nowelizacji ustawy budowlanej przez S. A. R. P. Z góry dziękując Szanownemu Panu za przychylny ustosunkowanie się do naszych poczynań

kreślimy się z poważaniem

Sekretarz Oddziału

Prezes Oddziału

P. S. Odpowiedzi prosimy przesłać do Zarządu Oddziału S.A.R.P. w pod adresem

Dnia 1 stycznia 1939 roku.

Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S.A.R.P.)

Do Pana .....

w miejscu

Zarząd Stowarzyszenia Architektów R. P. Oddział w .....
prosi uprzejmie Szanownego Pana o wzięcie udziału w ankiecie, która została ogłoszona przez nasz organ KOMUNIKAT S.A.R.P. Ankieta, której celem jest możliwie wszechstronne naświetlenie zagadnień ustawodawstwa i uprawnień budowlanych pomyślana jest w formie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Które artykuły z obowiązującego Prawa Budowlanego są zdaniem Pana nieodpowiednie dla należytego rozwoju architektury i jakie zdaniem Pana zmiany należałyby przeprowadzić?
- 2) Czy obecny sposób uzyskiwania uprawnień budowlanych uważa Pan za słuszny i jakie ewentualnie proponowałby Pan zmiany?
- 3) Jak zapatrywałby się Pan na wyodrębnienie uprawnień architektonicznych i budowlanych (projektowanie i wykonawstwo)?

Przez cały okres półroczny druku ankiety przesyłać będziemy Szanownemu Panu nasz miesięcznik, aby umożliwić Mu zapoznanie się ze wszystkimi odpowiedziami. Równocześnie zaznaczamy, że wszystkie odpowiedzi służyć mają, jako materiał do opracowania projektu nowelizacji ustawy budowlanej przez S.A.R.P. Z góry dziękując Szanownemu Panu za przychylny ustosunkowanie się do naszych poczynań

kreślimy się z poważaniem

Sekretarz Oddziału

Prezes Oddziału

P. S. Odpowiedzi prosimy przesłać do Zarządu Oddziału S.A.R.P. w pod adresem

Dnia 1 stycznia 1939 roku.

Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S.A.R.P.)

Do Pana .....

w miejscu

Zarząd Stowarzyszenia Architektów R. P. Oddział w .....

prosi uprzejmie Szanownego Pana o wzięcie udziału w ankiecie, która została ogłoszona przez nasz organ KOMUNIKAT S.A.R.P. Ankieta, której celem jest możliwie wszechstronne naświetlenie zagadnień ustawodawstwa i uprawnień budowlanych pomyślana jest w formie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Które artykuły z obowiązującego Prawa Budowlanego są zdaniem Pana nieodpowiednie dla należytego rozwoju architektury i jakie zdaniem Pana zmiany należałoby przeprowadzić?
- 2) Czy obecny sposób uzyskiwania uprawnień budowlanych uważa Pan za słuszny i jakie ewentualnie proponowałby Pan zmiany?
- 3) Jak zapatrywałby się Pan na wyodrębnienie uprawnień architektonicznych i budowlanych (projektowanie i wykonawstwo)?

Przez cały okres półroczny druku ankiety przesyłać będziemy Szanownemu Panu nasz miesięcznik, aby umożliwić Mu zapoznanie się ze wszystkimi odpowiedziami. Równocześnie zaznaczamy, że wszystkie odpowiedzi służyć mają, jako materiał do opracowania projektu nowelizacji ustawy budowlanej przez S.A.R.P. Z góry dziękując Szanownemu Panu za przychylny ustosunkowanie się do naszych poczynań

kreślimy się z poważaniem

Sekretarz Oddziału

Prezes Oddziału

P. S. Odpowiedzi prosimy przesłać do Zarządu Oddziału S.A.R.P. w pod adresem

Dnia 1 stycznia 1939 roku.

Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S.A.R.P.)

Do Pana .....

w miejscu

Zarząd Stowarzyszenia Architektów R. P. Oddział w .....

prosi uprzejmie Szanownego Pana o wzięcie udziału w ankiecie, która została ogłoszona przez nasz organ KOMUNIKAT S.A.R.P. Ankieta, której celem jest możliwie wszechstronne naświetlenie zagadnień ustawodawstwa i uprawnień budowlanych pomyślana jest w formie odpowiedzi na następujące pytania:

- 1) Które artykuły z obowiązującego Prawa Budowlanego są zdaniem Pana nieodpowiednie dla należytego rozwoju architektury i jakie zdaniem Pana zmiany należałoby przeprowadzić?
- 2) Czy obecny sposób uzyskiwania uprawnień budowlanych uważa Pan za słuszny i jakie ewentualnie proponowałby Pan zmiany?
- 3) Jak zapatrywałby się Pan na wyodrębnienie uprawnień architektonicznych i budowlanych (projektowanie i wykonawstwo)?

Przez cały okres półroczny druku ankiety przesyłać będziemy Szanownemu Panu nasz miesięcznik, aby umożliwić Mu zapoznanie się ze wszystkimi odpowiedziami. Równocześnie zaznaczamy, że wszystkie odpowiedzi służyć mają, jako materiał do opracowania projektu nowelizacji ustawy budowlanej przez S.A.R.P. Z góry dziękując Szanownemu Panu za przychylny ustosunkowanie się do naszych poczynań

kreślimy się z poważaniem

Sekretarz Oddziału

Prezes Oddziału

P. S. Odpowiedzi prosimy przesłać do Zarządu Oddziału S.A.R.P. w

pod adresem

Stowarzyszenie Architektów R. P. Zarząd Główny ogłasza konkurs powszechny na zlecenie Zarządu Miasta Bydgoszczy na projekt szkicowy gmachu Ratusza.

Termin składania prac 7 marca 1939 roku.

nagrody I — 6.000 zł

II — 4.000 „

III — 2.500 „

Program i warunki otrzymać można w Oddziałach SARP.

Sekretarz Konkursu:

inż. arch. Józef Ufnalewski

Wydział Powiatowy w Wilnie ogłasza Konkurs na stanowisko Architekta Powiatowego

Od kandydata wymagane jest: 1) posiadanie obywatelstwa polskiego, 2) dyplom inżyniera - architekta, 3) co najmniej 2-letnia praktyka samorządowa lub państwowa, 4) posiadanie uprawnień kierowania robotami budowlanymi, wypływającymi z art. 361 prawa budowlanego, 5) nieprzekroczony 40 rok życia, 6) świadectwo zdrowia wydane przez lekarza urzędowego.

Wynagrodzenie wg VIII wzgl. VII st. służb. płac pracowników samorządowych. Oferty nieuwzględnione pozostaną bez odpowiedzi

Podania należy kierować do Wydziału Powiatowego w Wilnie (Wileńska 12) do dn. 1. I. 1939 r.

Przewodniczący Wydziału Powiatowego

(—) Stanisław Trytek

Starosta Powiatowy

ABARYS

ZAKŁAD WYŚWIETLANIA

RYSUNKÓW

I OPRAWA PLANÓW

Nowy Świat 27.

Telefon 642-99

Kopiowanie i oprawa planów mat. i przybory kreślarskie

St. Szymański i K. Cygański

WARSZAWA I, UL. WILCZA 32 TEL. 8.14-77
8.14-78

ARTEZYT — zaprawy kamienne do trwałych tynków szlachetnych w wielkim wyborze kolorów
BEZET — niezniszczalny, utwardniony beton daje wieloletniej trwałości nawierzchnie podwórz przejazdów, podłóg warsztatów, magazynów i t. p.

WYTWÓRNIA ZAPRAW I KAMIENI SZTUCZNYCH

A. B. Inż. Z. BIAŁECKI

Warszawa, ul. Głogiera 1, Tel. 7-29-04

Studnie artyz. i bad. gruntu
Najwyższe odznaczenie na Międzynarodowej Wystawie 1927 r. Dyplom Honorowy. Odznaczenia, Dyplomy uznania. Łódź 1903, Warszawa 1910 r. Medale złote: Warszawa 1896. Łódź 1903.

RYCHŁOWSKI i S-ka

Sp. z ogr. odpowiedzialz.

BIURO HYDROLOGICZNO-INŻYNIERSKIE

W-wa, Mokotowska 24. Tel. 8-10-24, 9-65-18

Firma egz. od r. 1894

Badania gruntów pod budowlę. Bud. studzien artyz. Laboratorium gruntoznawcze. Analizy fiz.-mech. gruntów. Opracowano przeszło 982 sprawozdań naukowych z dziedz. hydrogeologiczn. badań gruntu.

KLINKIER w kolorach brązowym i kremowym
PŁYTKI TERRAKOTOWE i glazurówce PIECE MAJOLIKOWE
DOSTARCZA i wykonuje roboty we własnym zakresie.

CERMAT Warszawa,

SP. Z O. O. ul. Marszałkowska 19 m.4

TEL. ZARZĄD: 7-22-63. BIURO: 9-75-57.

SKŁADY: TOWAROWA 13, tel. 2-75-59.

FABRYKA JAN SERKOWSKI S.A.

Warszawa, ul. Nowolipie 78

Gazowe piece kąpielowe.
Gazowe kuchnie, Kuchenki,
Gazowe piece, żelazka itp.

„ATIS“

BIURO INŻYNIERYJNEJ IZOLACJI
ORO-CONCO

Sp. z ogr. odp.

Warszawa, WIDOK 23, telef. 5-04-88

Wysokowartościowe izolacje od wody — ekspertyzy

J. PRZEŹDZIECKI

PRZEDSIĘBIORSTWO WIERTNICZE
Warszawa, ul. Jana Kazimierza 13, na Woli
TELEFON 650-24

Kamieniołomy Granitu „**Ż D Z I Ł Ó W**“ w Klesowie

Inż. A. CZEŻOWSKI

Warszawa, ul. Filtrowa 69. Tel. 8.54-33

Nowo cze ś n i e u r z ą d z o n y z a k ł a d d o b y w a n i a i o b r ó b k i g r a n i t u d l a c e ł ó w b u d o w l a n y c h
Oferty, porady, projekty i kosztorysy na żądanie
Wykonany cały szereg najpoważniejszych robót.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻYNIERYJNO-BUDOWLANYCH
SOSONKO i WOJCIECHOWSKI

INŻYNIEROWIE

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

WARSZAWA, KRUCZA 8 TELEF. 8.81-84

PALE FRANKI W POLSCE

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

Budowa Fundamentów na żelbetowych palach

Warszawa, ul. Kanonia 20, telefon 596-51

KAFLE STALOWE „**PIECE SZRAJBERA**“ Sp. z o. o.

Warszawa, BRACKA 11 m. 4, tel. 9.20-33

Towarzystwo Urbanistów Polskich (T. U. P.) w Warszawie oraz Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej (S. A. R. P.) Oddział w Lublinie ogłosiły na zlecenie Zarządu Miejskiego m. Lublina konkurs na urbanistyczne ukształtowanie terenów sportowych i wystawowych na łąkach Tatary w Lublinie.

I nagroda 2.500 zł

II „ 2.000 „

III „ 1.500 „

ponadto 1 zakup za 1000 „

Termin składania prac 1 marca 1939 r.

Program i warunki konkursu do nabycia w lokalach towarzystw ogłaszających konkurs i w Zarządzie Miejskim m. Lublina, Wydział Budownictwa, Oddział Pomiarów i Zabudowy Miasta, Plac Łokietka 1.